

Gedeputeerde Staten van Overijssel
T.a.v. Secretariaat eenheid Ruimte en Bereikbaarheid
Postbus 10078
8000GB Zwolle

Natuur en Milieu Overijssel

Aan de Stadsmuur 79-83
8011 VD Zwolle

info@natuurenmilieuoverijssel.nl
www.natuurenmilieuoverijssel.nl

TEL 038 – 425 09 60

Kenmerk 32/25/LH

Datum 7 juli 2025

Onderwerp Zienswijze groene organisaties op ontwerp-omgevingsvisie en -verordening Overijssel:
Overijssel voor en met elkaar!

Geacht College van Gedeputeerde Staten,

De ontwerp-omgevingsvisie en -verordening “Overijssel voor en met elkaar!” schetsen het beeld van een provincie met veel elementen waar wij ons als groene organisaties in kunnen vinden. Denk daarbij aan water en bodem sturend, duurzaam omgaan met ruimte en voorraden, het inspelen op en tegengaan van klimaatverandering en het behoud en verbeteren van de kwaliteit van natuur, water en biodiversiteit binnen én buiten natuurgebieden. Tegelijk zijn we ook kritisch op deze omgevingsvisie en -verordening, omdat we vinden dat deze niet de maatschappelijk zeer gewenste duidelijkheid geven over de grote opgaven waar we gezamenlijk voor staan. Wij, Staatsbosbeheer, Landschap Overijssel, Natuurmonumenten en Natuur en Milieu Overijssel, delen graag een aantal zorgen en verzoeken met u in reactie op de ontwerp-omgevingsvisie en -verordening;

Sturingsfilosofie ‘zelfbewust Overijssel’

De opgaven die op onze provincie afkomen zijn groot en doen allemaal een beroep op de beperkte ruimte die we in Overijssel hebben. Dit vraagt om **ruimtelijke keuzes** over wat, waar en hoe we de schaarse ruimte binnen onze provincie inzetten. Op die manier wordt er duidelijkheid geboden over ons toekomstperspectief. Dit vraagt volgens ons om een zelfbewuste provincie, die regie neemt over de grote opgaven die op ons af komen. Wij steunen dan ook de keuze van zowel GS als PS voor de **sturingsfilosofie ‘zelfbewust Overijssel’** uit het fundament van de omgevingsvisie.

Wij roepen de provincie op om de eerder gekozen sturingsfilosofie **‘zelfbewust Overijssel’** te handhaven en te versterken door duidelijke kaders en regie te bieden. De groene organisaties geloven er sterk in dat de maatschappij gebaat is bij een provincie die het lef heeft om regie te nemen en een **helder toekomstperspectief** te bieden met **duidelijke kaders over wat waar wel én niet kan**, om zo de complexe opgaves op het gebied o.a. natuur, erfgoed, landbouw, klimaat en energie het hoofd te bieden. Anders bestaat het risico is dat er tegenstrijdige, halfslachtige of helemaal geen keuzes gemaakt worden waar alle partijen de dupe van zijn.

We roepen u met klem op deze duidelijkheid in ieder geval te geven bij de uitwerking van diverse opgaven, zoals de herziening van Natura2000-beheerplannen, invulling van de KRW-opgaven, de gebiedsgerichte samenwerking, inclusief de koplopers, en bij de ontwikkeling van de (geborgde) maatregelen in gebieden met meervoudige opgaven, zoals omschreven in de [perspectiefnota 2026](#).

Natuuropgaven

De natuur en biodiversiteit staan onder druk. Uit de natuurdoelanalyses van de provincie uit 2023 blijkt dat de natuurdoelen voor een groot deel van de Natura2000-gebieden in Overijssel niet gehaald worden. Dit vraagt, naast maatregelen binnen Natura2000- en NNN-gebieden en voldoende aandacht en financiering voor duurzaam beheer van deze bestaande natuurgebieden, maatregelen buiten deze gebieden om knelpunten zoals verdroging, versnippering, verzuring en stikstofdepositie op te lossen. Denk hierbij aan het **verminderen van externe druk** en het **verbeteren van de robuustheid** van natuur, door uitbreiding van en het realiseren van verbindingen tussen natuurgebieden. De provinciale doelen voor nieuwe natuur, het realiseren van de instandhoudingsdoelen, de vermindering van de stikstofuitstoot en (agrarisch) natuurbeheer leveren een belangrijke positieve bijdrage aan de natuur. Echter, de omvang van en de locatie **waar deze provinciale doelen een plek krijgen** of welk zoekgebied de provincie op het oog heeft is voor lang niet alle opgaven duidelijk in deze ontwerp-omgevingsvisie.

Overgangsgebieden leveren een belangrijke bijdrage aan de gunstige staat van instandhouding voor behoud en herstel van de biodiversiteit in Natura2000-gebieden en daarmee ook bij het ruimte maken voor vergunningverlening. In dit kader wijzen wij op de perspectiefnota waarin gesproken wordt van een onderzoek naar “naar mogelijke maatregelen in de overgangsgebieden” in het kader van de geborgde aanpak. Bovendien biedt een dergelijk planologisch regime mogelijkheden om instrumenten te ontwikkelen die een ontwikkeling in landgebruik voor eigenaren mogelijk kunnen maken. Toch zijn de eerder op de natuurkaart aangegeven ‘overgangsgebieden rondom N2000’ vervangen door veel kleinere ‘uitwerkingsgebieden ontwikkelopgave N2000’. De categorie ‘**natuurinclusieve landbouw**’ op dezelfde kaart is in zijn geheel verdwenen. Dit helpt niet bij het bieden van duidelijkheid en creëert in onze ogen verkeerde verwachtingen. Ook de locaties waar de provincie 3.900 ha **extra bos** en meer natuurbos wil realiseren, en het bos wil revitaliseren, zoals vastgelegd in de bossenstrategie, is niet aangegeven.

Om voor iedereen **duidelijkheid** te scheppen over de ruimtelijke impact van de grote opgaven op het gebied van natuur, vragen wij de provincie het eerlijke verhaal te vertellen door hier een stuk explicieter in te zijn en deze concreter te verbeelden. Wij zouden overgangsgebieden (of zones met meervoudige opgaven) daarom graag terug willen zien op de visiekaarten in de omgevingsvisie. De opmerking uit de reactienota dat we door deze globalere indeling meer flexibiliteit hebben om de doelen te realiseren met passend gebiedsgericht maatwerk, is in onze ogen alleen van toepassing door aan de voorkant duidelijk te zijn over de omvang van de opgave en de locatie waar deze in het gebied kunnen landen. Dit zou kunnen in de vorm van een zoekgebied.

Vergunningverlening zit vast. In de perspectiefnota 2026 geeft de provincie aan dat zonder geborgde aanpak vergunningverlening voor stikstofuitstotende activiteiten vrijwel onmogelijk is. Dit zorgt voor onzekerheid voor bedrijven en ondernemers. Om te zorgen dat maatschappelijke opgaven toch vergund kunnen worden, zijn er **structurele oplossingen** nodig **om natuur te herstellen**.

Wij benadrukken in dit kader de uiterst zorgwekkende conclusies van TAUW, in de OER van de ontwerp-omgevingsvisie t.a.v. biodiversiteit en Natura2000:

“De huidige situatie en de situatie met autonome ontwikkelingen is slecht. De ontwerp-omgevingsvisie geeft vooralsnog geen uitzicht op een duidelijke trendbreuk ten opzichte van de autonome ontwikkeling.” &

“De ontwerp-omgevingsvisie lijkt vooralsnog niet gericht op een duidelijke trendbreuk voor robuust natuurherstel, waarmee de vraag ontstaat of de autonome trend tijdig en voldoende bijgestuurd kan worden om ook meer ruimte te bieden voor andere gewenste maatschappelijke ontwikkelingen.”

We roepen de provincie op om ambitie te laten zien en concrete robuuste maatregelen te treffen om de biodiversiteit te herstellen. In deze omgevingsvisie, en ook in andere beleidssporen, zoals de ontwikkelopgave. Dit is nodig voor de natuur, maar ook om andere maatschappelijke wensen en ontwikkelingen de ruimte te kunnen geven.

Stilte- en donkertegebieden

Beschermde **stilte- en donkertegebieden** zijn belangrijk voor de beleving van gebrek aan verstoring voor mens en natuur. In de provinciale Milieunota 2024 onderschrijft provincie Overijssel het belang van het behouden van de stille gebieden. De provincie geeft in de nota aan dat dat het huidige niveau van de groene, stille gebieden wordt gewaarborgd en dat er wordt ingezet op het aanwijzen en het toezien op de naleving van stille of stiltegebieden. Wij verzoeken u dit ook specifiek op te nemen in de Omgevingsvisie en -verordening door stilte- en donkertegebieden aan te wijzen.

Basiskwaliteit Natuur

We zijn blij met de expliciete aandacht voor de leefomstandigheden voor wilde planten en dieren buiten natuurgebieden, wij zouden de provincie en alle betrokkenen bij het buitengebied willen oproepen om voortvarend met de **basiskwaliteit natuur** aan de slag te gaan en dit te verankeren in uw omgevingsverordening. Het versterken van de natuur buiten natuurgebieden zorgt voor een aantrekkelijk landschap en een robuustere natuur. Dit laatste zorgt ervoor dat de natuur beter tegen een stootje en kan daarmee lucht geven in de balans tussen natuur en economische activiteiten en de samenhang tussen landbouw en natuur versterken.

Water en klimaatadaptatie

In de ontwerp-omgevingsvisie wordt de ambitie uitgesproken voor een **“Klimaatrobuust water- en bodemsysteem** door beter aan te sluiten bij de **natuurlijke kenmerken en processen**”. Hierbij staan mooie ambities en uitgangspunten genoemd zoals ‘hydrologische bufferzones’, ‘het water- en bodemsysteem als sturend uitgangspunt’ en ‘functie volgt peil’. Wij onderschrijven deze ambitie en denken graag mee over de realisatie. Wij zien bijvoorbeeld in en rond natuurgebieden grote kansen om hydrologische bufferzones te realiseren. Maar het is in onze ogen onvoldoende duidelijk waar deze ambitie ruimtelijk beslag gaat krijgen. Wij betreuren het verdwijnen van de ‘ambitiekaart klimaat’ die wel in het fundament stond.

We zijn blij met de gebiedsgerichte uitwerking van het leidende principe, in het bijzonder die op de zandgronden en in het veenweidegebied. Het **flexibel omgaan met wateroverlast en droogte** vraagt om ruimte en kan goed samengaan met andere functies zoals natuur en recreatie.

Wij missen echter de invulling van deze kans in de omgevingsvisie. Ook is het op basis van de visie onduidelijk wat de rol van waterschappen als kennishouder precies inhoudt en vragen u dit verder toe te lichten.

We zijn blij met de aangepaste instructieregel waarin de gegevensverzameling van **grondwateronttrekkingen** wordt uitgebreid, zodat ook kleinere grondwateronttrekkingen geregistreerd moeten worden.

Landbouw en landschap

In de omgevingsvisie is de ambitie voor de landbouw het vinden van een **goede balans tussen voedselproductie en een gezonde leefomgeving**. De huidige intensieve voedselproductie in Nederland heeft een grote impact op het water- en bodemsysteem en de biodiversiteit. De groene organisaties onderschrijven het belang om het evenwicht te herstellen. We missen deze ambitie echter in hoofdstuk 4, onder de 'rode draden' die de invulling vormen van brede welvaart. Er is een hoge urgentie om de productie van gezond voedsel in balans te brengen met de zorg voor landschap, biodiversiteit, schoon water, vruchtbare bodems en een aantrekkelijke omgeving voor mens en dier. Wij verzoeken u deze ambitie toe te voegen aan de 'rode draden'.

Ondanks de aandacht voor het **herstel van de balans**, wordt het in de ontwerp-omgevingsvisie niet duidelijk wat dat concreet betekent. Voor de groene organisaties valt het vinden van het balans niet los te zien van het sluiten van kringlopen, het verduurzamen van de landbouw, het versterken van verbindingen tussen landbouw en natuur, het verminderen van de milieu-impact (o.a. door bestrijdingsmiddelen) en het realiseren van basiskwaliteit natuur in het landelijk gebied. Wij vinden het dan ook moeilijk te begrijpen waarom de provincie de volgende provinciale landbouwdoelen uit het fundament niet in de omgevingsvisie heeft overgenomen: een gezonde bodem, grondgebondenheid, groenblauwe dooradering voor biodiversiteits- en waterdoelen en circulariteit. Ook de in het fundament benoemde ambities voor een klimaatneutraal landbouwsysteem met CO₂-reductie en -vastlegging, toewerken naar kringlooplandbouw en het zorgvuldig omgaan met grondstoffen zijn in de nieuwe landbouwparagraaf niet opgenomen. Wij betreuren deze keuze en zouden dit graag teruggedraaid zien.

Het realiseren van 10% groenblauwe dooradering is voor ons topprioriteit om natuur en landbouw dichterbij elkaar te brengen en verbindingen te realiseren voor flora en fauna. Het leidt tot essentiële natuurwinst maar ook tot gesprek en kennisuitwisseling tussen boeren en natuurbeheerders en tot een aantrekkelijkere omgeving voor inwoners en recreanten. Wij onderschrijven dat het herstellen van de balans tussen landbouw en natuur vraagt om een **structurele vergoeding van maatschappelijke ecosysteemdiensten** (zoals schoon water, water vasthouden, landschap en biodiversiteit). In Overijssel is een breed draagvlak voor het belonen van agrariërs, en andere grondeigenaren, voor de aanleg, herstel en beheer van landschapselementen. Het politieke draagvlak hiervoor is op 2 juli jongsteden door PS bekrachtigd door de motie "Aanvullende financiering Stichting Groene en Blauwe Diensten Overijssel en andere landschapsfondsen". Jarenlang hebben we gewerkt met de stichting Groene en Blauwe Diensten. Dit is een succesvolle aanpak, waarvan nog steeds vele contracten actueel zijn met grondeigenaren. Het systeem van Groene en Blauwe Diensten met diverse landschapsfondsen is nog actief en kan goed ingezet worden voor de huidige ambitie. Wij verzoeken u dit te benadrukken in de omgevingsvisie.

Erfgoed, cultuurhistorische landschapselementen en landgoederen

Het is in een provincie met duizenden jaren geschiedenis niet meer dan logisch om het verleden als uitgangspunt te nemen voor de toekomst. We zijn verheugd dat de provincie **erfgoed als vertrekpunt** wil nemen bij ruimtelijke ontwikkelingen en als inspiratiebron ziet voor de opgave van nu. Waar we graag nog aandacht voor vragen is de vraag voor welk erfgoed de provincie zichzelf aan de lat ziet staan. Belangrijk provinciaal erfgoed wordt niet vanuit het Rijk beschermd en vanuit de gemeenten is er soms te weinig overzicht om een actieve rol te pakken. Provinciaal erfgoed valt daarmee tussen wal en schip en verdwijnt onnodig en geruisloos. We verzoeken de provincie om daar regie op te pakken.

Wij onderschrijven het belang van het behoud van **karrensporen en raatakkers** als waardevolle cultuurhistorische en archeologische landschapselementen. Tegelijkertijd constateren wij dat het voorbereidingsbesluit en de instructieregel op meerdere punten tot onduidelijkheid en zorgen leiden. Het besluit bevat geen duidelijke omschrijving van de gevolgen voor grondeigenaren en beheerders. Een afwegingskader of gedragscode ontbreekt, evenals duidelijkheid over verantwoordelijkheden en (financiële) consequenties. Ook is niet inzichtelijk hoe dit beleid zich verhoudt tot andere beleidsdoelen, zoals natuurbeheer, en bestaande afspraken met de provincie. Deze onduidelijkheden maken het lastig om de impact goed te beoordelen. Daarnaast vragen wij ons af hoe dit zich verhoudt tot het beleid van het bevoegd gezag, in dit geval de gemeenten.

Wij verzoeken de provincie om in het veld te verifiëren waar nog sprake is van beschermingswaardig microreliëf, in het bijzonder karrensporen, en de kaart hierop aan te passen. Niet overal is het duidelijk of deze elementen nog aanwezig zijn. Daarnaast verzoeken wij om een nadere onderbouwing van de bufferzone van 50 meter. Deze lijkt niet in alle gevallen praktisch eenvoudig uitvoerbaar, en vraagt, in onze ogen, om lokaal maatwerk.

De huidige staat van deze elementen is mede te danken aan het gevoerde (natuur)beheer. Wij pleiten daarom voor vrijstelling van extra eisen of beperkingen voor bestaand regulier gebruik en beheer. Hoewel instandhouding het doel is ontbreekt een concreet plan van aanpak voor behoud, herstel of zichtbaarheid van deze elementen. Ook is onduidelijk of specifiek beheer nodig is en wie daar verantwoordelijk voor is. Wij vragen om toelichting en duidelijke communicatie richting betrokkenen. Wanneer deze elementen liggen in gebieden waar natuurbeheer of andere ingrepen vereist zijn (zoals brandgangen), kunnen beleidsdoelen conflicteren. Wij verzoeken de provincie om richtlijnen op te stellen om dergelijke situaties te voorkomen of op te lossen, en hierbij grondeigenaren en beheerders te faciliteren. Wanneer vanuit natuurbeheer of andere conflicterende belangen ingrepen nodig zijn die extra (archeologisch) onderzoek vereisen, dan vragen wij de provincie hiervoor de kosten te dragen.

We zijn verheugd met de erkenning van **de waarde van landgoederen** in deze omgevingsvisie. Landgoederen leveren een directe bijdrage aan natuur, erfgoed, recreatie en maatschappelijke doelen in Overijssel. Daarom vragen wij om de Omgevingsvisie uit te breiden met het begrip *landgoedbiotoop*: een zone rondom landgoederen waarin nieuwe ontwikkelingen worden getoetst op hun effect op het functioneren van het landgoed.

Regie op grond

We zien momenteel veel beweging op de grondmarkt, o.a. door stoppende bedrijven. Om bij te dragen aan de extensivering en het perspectief voor de landbouw, is een **actieve rol** van de overheid **op de grondmarkt** in onze ogen noodzakelijk.

Wij roepen de provincie op om hierin meer regie te nemen door een actief grondbeleid te voeren. Gericht op het realiseren van de milieu-, water- en natuuropgaven en toekomstperspectief voor, en het verduurzamen van de “blijvers”.

De praktijk wijst uit dat na verkoop veel agrarische gronden verpacht worden aan de hoogste bidder. Met als gevolg een toename van akkerbouw en bollenteelt door bedrijven van buiten de regio. Ook zien we een stijgende tendens dat na verkoop kavels worden samengevoegd tot grote percelen waarbij landschapselementen worden verwijderd en natuurlijke glooiingen worden geëgaliseerd. Dit is een onwenselijke ontwikkeling die contraproductief werkt voor de maatschappelijke doelen die de provincie te behalen heeft. Wij zouden graag zien dat gronden ten goede komen aan de maatschappelijk opgave (3x3-doelen) in het gebied, waaronder perspectief voor blijvers. Dit kan bijvoorbeeld via een gebiedsfonds of duurzame pacht.

Geef boeren en burgers duidelijkheid

Overijssel is erbij gebaat om meer duidelijkheid te krijgen over wat de provincie ziet als de duurzame toekomst voor de landbouw en waar en hoe de provincie hiernaar toe wil werken. Wij sluiten ons hierin aan bij het volgende citaat uit het fundament:

“Om landbouw en landgebruik goed af te kunnen stemmen op de opgaven in een gebied is het nodig om de opgaven door te kunnen vertalen naar duidelijke en stabiele omgevingskaders waar de agrariër mee kan werken en waarbij ook duidelijk wordt waar ontwikkelingen op den duur niet meer passen.”

Wij constateren dat de huidige omgevingsvisie hier onvoldoende duidelijkheid in biedt. Wij zien bij agrariërs en grondeigenaren in het landelijk gebied juist een grote behoefte aan duidelijke kaders zodat er toekomstgerichte keuzes gemaakt kunnen worden. Wij verzoeken u **duidelijke en stabiele omgevingskaders** toe te voegen in de omgevingsvisie.

De omgevingsvisie maakt onderscheid tussen landbouwgebieden met generieke opgaven en kansen en landbouwgebieden met gebiedsspecifieke opgaven en kansen voor water, klimaat en natuur. De eerstgenoemde gronden krijgen planologische bescherming vanuit de provincie. Het is onduidelijk wat dit betekent en hoe dit samenhangt met de andere ruimtelijke functies die ruimte vragen, zoals woningbouw (42.300 woningen, zie ook volgende punt ‘verstedelijking’), energie (3,3TWh) en bos (3.900ha). Waar en hoe krijgen deze functies een plek in Overijssel?

Verstedelijking

De grote woningbouwopgave zet het bestaande landschap en de natuurwaarden in Overijssel onder toenemende druk. In de huidige beleidsrichting wordt bepleit dat de zones direct grenzend aan het bebouwde gebied moeten functioneren als poorten van de stad: overgangen tussen stedelijk en landelijk gebied, die de toegang vormen tot het omliggende landschap. Deze ambitie onderschrijven wij, mits deze zones zorgvuldig worden ontwikkeld met oog voor ecologie, kwaliteit en leefomgeving.

Wij verzoeken u daarom nadrukkelijk om als ontwikkelprincipe in de Omgevingsvisie op te nemen dat **natuurinclusieve gebiedsontwikkeling de nieuwe norm wordt**. Dit betekent dat nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen altijd integraal worden benaderd, waarbij rekening wordt gehouden met de landschappelijke, ecologische en maatschappelijke context.

Denk hierbij aan het combineren van woningbouw met opgaven op het gebied van klimaatadaptatie, biodiversiteit, gezondheid, landbouw en energie.

In dit verband is een expliciete verwijzing naar het rapport *Recept voor onze Randen* (p. 81) passend en noodzakelijk. Wij verzoeken u deze visie als uitgangspunt op te nemen in paragraaf 6.6 van de Omgevingsvisie.

Daarnaast verzoeken wij u om als beleidsuitgangspunt vast te leggen dat de toegenomen recreatiedruk als gevolg van stedelijke groei **niet wordt afgewenteld op de bestaande natuurgebieden**. In de communicatie rondom woonontwikkeling wordt veelvuldig gerefereerd aan nabijgelegen natuur als kwaliteit van het vestigingsklimaat. In de praktijk leidt dit tot overbelasting van kwetsbare natuurgebieden. Dit vraagt om een fundamenteel andere aanpak, met een robuustere verankering in beleid.

Wij pleiten daarom voor een integrale benadering waarbij het natuurlijke casco wordt beschermd en versterkt onder het mom van: **"groen groeit mee"**, onder andere door het herstel van regionale landschappelijke structuren en ecologische verbindingen. Nieuwe woonlocaties aan de randen van steden en dorpen zijn alleen verantwoord als deze gepaard gaan met versterking van het omliggende landschap en een eerlijke verdeling van de recreatieve druk.

Energie

In het Klimaatakkoord van Parijs zijn afspraken gemaakt voor een klimaatneutrale Europese Unie in 2050 door het verminderen van broeikasgassen en duurzame opwek van energie. In 2030 moet Overijssel 55% minder broeikasgassen uitstoten vergeleken met 1990. In de ontwerp-omgevingsvisie geeft de provincie aan de mogelijkheden van kernenergie te onderzoeken. Kernenergie behaalt geen doelen op korte termijn. Daarnaast zet de provincie in op het vergisten van 50% van de mest uit de landbouw tot groen gas tot 2030 terwijl we ons in een onzekere transitie van de landbouw bevinden. Inzetten op mest uit de landbouw kan in sommige gebieden leiden tot een lock-in en de benodigde extensivering van de landbouw in de weg staan. Wij vragen de provincie zich te richten op **robuuste duurzame energiebronnen** die op korte termijn inzetbaar zijn om aan het Klimaatakkoord te kunnen voldoen.

De omgevingsverordening erkent dat energieprojecten grote ruimtelijke effecten kunnen hebben, maar blijft hierin te algemeen. Het ontbreekt aan duidelijke provinciale regie op de waar-vraag: waar in de provincie is energieopwekking wél of juist níet gewenst? Zonder die sturing dreigen conflicten met andere provinciale doelen, zoals natuurbehoud, landschapskwaliteit en klimaatadaptatie. Wij verzoeken daarom om in de Omgevingsvisie vast te leggen dat de provincie een **actieve regierol** vervult. Energie moet integraal worden afgewogen tegen álle provinciale belangen, in plaats van als een op zichzelf staande opgave te worden behandeld. Wij pleiten voor een aanpak naar analogie van de instructieregel voor ontwikkelperspectieven landbouwgebieden: een heldere redeneerlijn waarin natuurlijke omstandigheden en huidig grondgebruik leidend zijn. In dat kader vragen we om: (1) Voorkeursgebieden én uitsluitingsgebieden voor energieopwekking aan te wijzen; (2) Instructieregels waarin natuur- en landschapswaarden nadrukkelijk meewegen – en in sommige gevallen leidend zijn; (3) Structurele afstemming van energieontwikkeling met andere opgaven zoals biodiversiteit, landbouw en klimaatadaptatie. Alleen zo kan de provincie sturen op een **duurzame, samenhangende en ruimtelijk verantwoorde energietransitie**.

In de ontwerp-omgevingsvisie wordt omschreven dat er beperkingen zijn voor het oprichten van windturbines in NNN-gebieden, de Nationale Landschappen en beperkingsgebieden. Ook beschrijft het dat bij het realiseren van windturbines, naast de Catalogus Gebiedskenmerken, de **Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving (KGO)** van toepassing is.

De groene organisaties onderschrijven deze uitgangspunten van de ontwerp-omgevingsvisie en zouden graag zien dat er een specifieke uitwerking van KGO voor windturbines wordt ontwikkeld. Dit zorgt voor goede borging van de compensatie en voor duidelijkheid voor initiatiefnemers. Wij zijn benieuwd hoe de provincie hier verder invulling aan gaat geven en denken graag mee in het proces.

In het fundament omgevingsvisie staan verschillende uitgangspunten waar wij tevreden mee zijn, zoals **maatschappelijke betrokkenheid en democratische legitimatie** en **de windladder**. De groene organisaties geloven dat gebiedsgericht samen de toekomst vormgeven de weg vooruit is, hiermee is ruimte voor dialoog tussen ondernemers, inwoners, overheden en maatschappelijke organisaties essentieel. Lokaal eigendom kan worden ingezet als instrument voor maatschappelijke betrokkenheid en democratische legitimiteit. Met de windladder biedt de provincie daarnaast duidelijkheid voor het bepalen van waar het opwekken van windenergie wordt toegestaan. Beide uitgangspunten zouden wij graag terugzien in de omgevingsvisie en, waar mogelijk, verankerd in de omgevingsverordening.

In de bijlage 1 zijn concrete tekstuele en inhoudelijke opmerkingen en suggesties gevoegd voor de ontwerp-omgevingsvisie en -verordening Overijssel.

Afsluitende oproep – meer scherpheid en regie

We besluiten onze reactie met het herhalen van ons overkoepelend punt van zorg. In deze omgevingsvisie ontbreekt scherpheid in de doelen en sturing, terwijl maatschappelijk juist een harde roep klinkt om deze duidelijkheid. Wij verzoeken de provincie om meer regie te nemen én sturing te geven in zowel het omgevingsbeleid als in het gesprek over de ruimtelijke opgaven in Overijssel. Wij blijven dat gesprek uiteraard graag met u en de andere partners voeren.

Met vriendelijke groet,

Andrea Kuiper-Vos

Directeur Natuur en Milieu Overijssel

Mede namens:

- Natuurmonumenten, Marjet Korf, Provinciaal Ambassadeur Overijssel
- Staatsbosbeheer, Susan Bonekamp, Provinciaal hoofd Overijssel
- Landschap Overijssel, Hans Pohlmann, Directeur-bestuurder

Bijlage 1. Concrete tekstuele en inhoudelijke opmerkingen en suggesties.

Hieronder vindt u, naast het de meer verhalende zienswijze onze concrete tekstuele en inhoudelijke opmerkingen en suggesties voor het ontwerp-omgevingsvisie en -verordening Overijssel met daarbij een paginanummer waarin het onderwerp in de omgevingsvisie genoemd is. Dit betekent niet dat onze suggesties zich alleen tot die pagina of alleen de omgevingsvisie beperkt, deze zijn nadrukkelijk ook van toepassing voor de desbetreffende onderdelen van de omgevingsverordening.

1. **Pagina 29.** U benoemt 'het laagveen in de Weerribben', maar vergeet hierbij de Wieden te benoemen, terwijl Giethoorn, waarover u expliciet spreekt, in de Wieden ligt. Wij verzoeken hier Weerribben te wijzigen in Weerribben-Wieden.
2. **Pagina 30.** In uw visie noemt u het belang van noaberschap en participatie, maar in de omgevingsverordening wordt dit niet overgenomen. Wij verzoeken u op om dit te concretiseren en te borgen in de omgevingsverordening.
3. **Pagina 31.** U benoemt het 'zoeken naar een goed balans tussen voedselproductie, leefomgeving en verdienmodel'. Wij verzoeken u om hierin ook natuur en milieu mee te nemen.
4. **Pagina 37.** Neem in de Omgevingsvisie expliciet op dat het veenweidegebied vraagt om een gebiedsgerichte aanpak, afgestemd op de uiteenlopende omstandigheden per deelgebied, met oog voor een sociaaleconomisch toekomstperspectief voor zowel ondernemers als inwoners
5. **Pagina 37.** Onder het kopje 'extreme buien geven overlast' ontbreekt een handelingsperspectief zoals wel is opgenomen bij droogte. Wij verzoeken u om op te nemen dat het belangrijk is om te werken aan een robuust watersysteem dat weersextremen (zowel droogte, al te veel water) kan opvangen.
6. **Pagina 37-39. Energie**
 - a. Behandel energieopwekking niet als autonome opgave, maar als onderdeel van een integrale afweging met andere provinciale doelen.
 - b. Werk de 'waar-vraag' uit naar analogie van de instructieregel voor ontwikkelingsperspectieven in landbouwgebieden en wijs expliciet voorkeursgebieden aan voor energieopwekking. Sluit hierbij gebieden uit waar de impact op natuur, landschap of leefomgeving te groot is.
 - c. Leg in instructieregels vast dat natuur- en landschapswaarden meewegen, en soms leidend zijn in de afweging.
 - d. Veranker in de omgevingsvisie en omgevingsverordening zo goed als mogelijk de uitgangspunten van maatschappelijke betrokkenheid, lokaal eigendom en de windladder, om gebiedsgerichte samenwerking en heldere kaders voor windenergie mogelijk te maken.
7. **Pagina's 38 en 68.** De kansen die natuurgebieden bieden voor waterberging en verbeteren van de sponswerking van de bodem worden niet genoemd. Wij verzoeken u dit alsnog op te nemen in de tekst.
8. **Pagina 43 - 54.** Wij vragen de provincie om in de Omgevingsvisie helderheid te geven over wat de planologische bescherming van landbouwgebieden met generieke opgaven concreet inhoudt, en hoe dit zich verhoudt tot andere ruimte vragende functies zoals woningbouw (42.300 woningen), energieopwekking (3,3 TWh) en bosaanleg (3.900 ha). Geef duidelijk aan waar en hoe deze functies in Overijssel ruimtelijk worden ingepast.

9. **Pagina 53 – 54.** U benoemt 'Voedselzekerheid is daarbij het vertrekpunt.' Het wordt op basis van de tekst niet duidelijk wat dit precies inhoudt. Wij verzoeken u de betekenis en implicaties van deze werkwijze op te nemen in de tekst.
10. **Pagina 53 – 54.** Wij roepen de provincie op om in de omgevingsvisie duidelijke en stabiele omgevingskaders op te nemen voor de toekomst van de landbouw, zodat agrariërs en grondeigenaren weten waar zij aan toe zijn en toekomstgerichte keuzes kunnen maken. Geef daarbij aan waar de provincie welke vormen van landbouw en landgebruik wel of niet meer passend acht, zoals ook bepleit in het Fundament.
11. **Pagina 53.** Wij verzoeken u om op te nemen in uw visie dat de boer een belangrijke landschapsbeheerder is. En om expliciet in te zetten op het belonen van boeren voor de maatschappelijke diensten die ze leveren.
12. **Pagina 54 en 109.** Landbouwgebieden met generieke opgaven en kansen. Wij verzoeken u om ook hier het werken aan basiskwaliteit natuur hier expliciet te benoemen.
13. **Pagina 56.** Wij roepen de provincie op om basiskwaliteit natuur te verankeren in de omgevingsverordening voor alle gebieden buiten de natuurgebieden.
14. **Pagina 56.** Wij verzoeken de provincie om de realisatie van 10% groenblauwe dooradering te ondersteunen met structurele vergoedingen voor ecosysteemdiensten via het bestaande en succesvolle systeem van Groene en Blauwe Diensten, zodat agrariërs en grondeigenaren blijvend worden beloond voor hun inzet voor natuur, landschap en waterbeheer.
15. **Pagina 56.** U benoemt 'Ook het glooiende Twentse landschap met stuwwallen en beken zoals de Regge en de Dinkel'. De Regge en de Dinkel zijn geen beken, maar rivieren. Wij verzoeken u dit te wijzigen in de tekst.
16. **Pagina 56 en 57.** Wij roepen de provincie op om, in de omgevingsvisie meer robuuste en concrete maatregelen te omschrijven die bijdragen aan herstel van biodiversiteit.
17. **Pagina 56-59.** Er ontbreekt een bufferzone, overgangsgebied of andere vorm van zonering rondom kwetsbare natuur, in het bijzonder Natura2000. En ook andere concrete invulling van natuuropgaven zoals de bossenstrategie. Wij verzoeken u dit alsnog op te nemen in de tekst en op de kaart.
18. **Pagina 68.** Het waterschap wordt benoemd als kennishouder van de regionale water- en bodemsystemen een cruciale rol in de weging van het waterbelang. Hoe vertaalt dit zich precies door? Komen er bijvoorbeeld principes terug in de Waterschapsverordening of -beleid en/of komen er kaarten met gebieden/zones waar geen ruimtelijke ontwikkelingen vergund zullen worden?
19. **Pagina 68 – 70.** Water en klimaatadaptatie
 - a. Specificeer waar de ambities voor water en klimaatadaptatie beslag gaan krijgen.
 - b. Geef een duidelijke en ambitieuze ruimtelijke invulling van de veenweidestrategie.
 - c. Gebruik de mogelijkheden om combinaties te maken tussen natuur en hydrologische bufferzones en recreatie
 - d. Breng de ambitiekaart klimaat terug in de omgevingsvisie
20. **Pagina 85.** Wij verzoeken u om milieuvervuiling in algemene zin en bestrijdingsmiddelen in het bijzonder in relatie tot gezondheid op te nemen in de tekst.
21. **Pagina 86.** Er is een hoge urgentie om de productie van gezond voedsel in balans te brengen met de zorg voor landschap, biodiversiteit, schoon water, vruchtbare bodems en een aantrekkelijke omgeving voor mens en dier. Wij verzoeken u deze ambitie toe te voegen aan de 'rode draden'.

22. **Pagina 89.** Wij verzoeken u om de rol van de provincie als regievoerder die richting geeft of die helder staat voor de opgaven en daar open en duidelijk over communiceert op te nemen in de tekst.
23. **Pagina 104.** Wij verzoeken u ervoor te zorgen dat energieprojecten op de goede locatie komen en als vliegwiel kunnen dienen voor gebiedsontwikkeling. Borg dat er bij energieprojecten flink wordt geïnvesteerd in ruimtelijke kwaliteit (landschap) o.a. door het uitwerken van duidelijk KGO-beleid voor windprojecten.
24. **Pagina 108.** Wij roepen de provincie op om de in het Fundament geformuleerde landbouwdoelen – zoals gezonde bodem, grondgebondenheid, groenblauwe dooradering, circulariteit, klimaatneutraliteit, CO₂-reductie en kringlooplandbouw – alsnog expliciet op te nemen in de Omgevingsvisie, zodat deze ambities daadwerkelijk richtinggevend blijven.
25. **Pagina 111.** U benoemt 'Voorwaarde om deze doelen en opgaven te halen is de beschikbaarheid van voldoende financiële middelen. We zetten ons daarvoor in richting het Rijk en Europa'. Wij verzoeken u om toe te voegen dat de huidige instrumenten zoals de middelen van agrarische collectieven en landschapsfondsen ingezet kunnen worden om de doelen te realiseren.
26. **Pagina 112.** De verwijzing naar gewasbeschermingsmiddelen staat hier beschreven, maar mist bij milieu en gezondheid (bijvoorbeeld pagina 85).
27. **Pagina 115.** Neem het begrip *landgoedbiotoop* op in de Omgevingsvisie: een zone rondom landgoederen waarin ruimtelijke ontwikkelingen worden getoetst op hun effect op ecologie, cultuurhistorie en landschappelijke samenhang.
28. **Pagina 117.** Wij verzoeken u circulaire principes te verankeren in de toelichting op de verstedelijkingsprincipes.
29. **Pagina 117.** Neem als ontwikkelprincipe in de Omgevingsvisie op dat natuurinclusieve gebiedsontwikkeling de norm is: koppel nieuwe ontwikkelingen, zoals woningbouw, altijd aan versterking van natuur en landschap, met een integrale gebiedsbenadering en minimale omvang natuurinclusieve inrichting per woning, inclusief 21 jaar beheergeld.
30. **Pagina 117.** Neem als uitgangspunt in de Omgevingsvisie op dat recreatiedruk niet wordt afgewenteld op bestaande natuurgebieden. Nieuwe woonontwikkelingen aan stads- en dorpsranden moeten gepaard gaan met bescherming en versterking van het natuurlijke casco, door regionale groenstructuren en verbindingen te herstellen en integraal mee te plannen.
31. **Pagina 125.** Wij verzoeken u rekening te houden met de ruimtevraag van de circulaire economie, en specifiek circulaire hubs. In uw omgevingsvisie noemt u de ruimtevraag voor productie, logistiek en opslag, maar ook verhuur, reparatie, inzameling, schifting kosten bijvoorbeeld ruimte.
32. **Pagina 133 – 134.** Wij verzoeken u om in de Omgevingsvisie en omgevingsverordening specifiek stilte- en donkertegebieden aan te wijzen, conform de Milieunota 2024 waarin de provincie het belang van het behoud en de bescherming van stille gebieden voor mens en natuur benadrukt.
33. **Pagina 175.** Afdeling 4.17. Raatakkers en karrensporen
- Verifieer in het veld waar beschermingswaardig microreliëf, met name karrensporen, nog aanwezig zijn.
 - Onderbouw de bufferzone van 50 meter, en pas deze aan waar nodig met lokaal maatwerk.

- c. Stel grondeigenaren en beheerders vrij van extra eisen of beperkingen bij bestaand regulier gebruik en beheer.
- d. Stel richtlijnen op om conflicten tussen beleidsdoelen te voorkomen of op te lossen.
- e. Draag als provincie de kosten voor extra (archeologisch) onderzoek en meerkosten bij uitvoering van (natuur)beheer die voortvloeien uit dit beleid.